

28.4.2025

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Eduskunta

Viite: HE 16/2025

MIELI ry:n kirjallinen asiantuntijalausunto: Hallituksen esitys eduskunnalle uutta rahapelijärjestelmää koskevaksi lainsäädännöksi

Esityksen tausta ja tavoitteet

Hallitus esittää Suomeen uutta rahapelilakia. Laissa säädettäisiin rahapelitoiminnasta ja sen valvonnasta. Rahapelien toimeenpano olisi luvanvaraista. Laissa säädettäisiin toimilupien myöntämisen edellytyksistä ja toimilupia koskevasta hakemusmenettelystä. Laissa säädettäisiin muun ohella rahapelaamisen ikärajasta, pelitilistä ja tunnistautuneena pelaamisesta sekä peliestoista ja pelaamista koskevista rajoituksista. Laki sisältäisi säännökset markkinoinnista ja sponsoroinnista.

Esityksessä ehdotetaan valvontaviranomaiselle monipuolisia toimivaltuuksia ja laissa säädettäisiin toimiluvanhaltijoilta perittävästä valvontamaksusta. Rahapelilaissa säädettäisiin sosiaali- ja terveysministeriön tehtävästä seurata, tutkia ja arvioida rahapeleistä aiheutuvia haittoja. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos toimeenpanisi tehtäviä. Pelihaittojen ehkäisyyn ja vähentämiseen voitaisiin myöntää valtionavustusta. Uusi rahapelilaki tulisi voimaan 1.1.2027.

MIELI ry:n havainnot esityksestä

Lainsäädäntöesityksen vaikutusten arvioinnin mukaan rahapeliuudistus tulee lisäämään ja vaikeuttamaan pelihaittoja sekä myös kasvattamaan niihin liittyvää palvelutarvetta. MIELI ry katsoo, että lisenssijärjestelmään siirtyminen ja sitä koskeva säädöskokonaisuus ovat selkeässä ristiriidassa hallitusohjelman haittojen ehkäisyn ja vähentämisen tavoitteen kanssa. Pelihaittojen lisääntyminen lisää riskiä myös mielenterveysongelmille ja itsemurhille. MIELI ry katsoo, että lainsäädäntöesityksessä tulee huomioida rahapelihaittojen ehkäisy nykyistä paremmin.

MIELI ry ehdottaa

- Kaikille toimiluvanhaltijoille tulee asettaa yhteinen talletus- ja/tai tappioraja rahapelaamisen ja sen haittojen hallitsemiseksi.
- Rahapelimarkkinointia tulee rajoittaa tiukasti eri ympäristöissä ja ulkomainonta kieltää. Rahapelimainonnassa tulee asettaa rajoituksia, joilla mm. turvataan, että rahapelimainonta ei kohdistu lapsiin ja nuoriin. Rahapelejä ei tule tarjota tapahtumissa tai tilanteissa, joihin osallistuu alle 18-vuotiaita.
- Nuoriin aikuisiin kohdistuu erityisiä riskejä pelihaittojen kasvusta. Rahapelaamisen ikärajaa tulisi nostaa 20 vuoteen, jota Suomessa noudatetaan ikärajana myös vahvojen alkoholituotteiden myynnille. Lisäksi alle 25-vuotiaille tulee asettaa muuta väestöä matalammat rahansiirto- ja/tai tappiorajat sekä kohdentaa nuorille erityisiä haittoja ehkäiseviä ja vähentäviä toimia.
- Rahapeliautomaatit tulee sijoittaa vain valvottuihin tiloihin, kuten pelisaleihin.
- Rahapeleihin liittyvät bonuksia ei tule sallia pelihaittojen vähentämiseksi.

28.4.2025

- Rahapelitoimijoille esitetty 22 prosentin vero on liian alhainen muihin maihin verrattuna. Veroa tulisi nostaa vähintään arvonnäisäveron tasolle, 25,5 prosenttiin.
- Pelijärjestelmän lainsäädäntöön tulee korvamerkitä osuus pelitoimijoiden tuotoista rahapelihaittojen ehkäisyyn ja vähentämiseen oikeuskanslerin näkemyksen mukaisesti.
- Valvontaviranomaisen tulosohjaus tulee vastuuttaa sosiaali- ja terveysministeriölle, jolle rahapelihaittojen ehkäisyn ja vähentämisen asiantuntemus luontevasti kuuluu.
- Lisenssijärjestelmän ulkopuolisten rahapelitoimijoiden valvonnan ja toiminnan estämisen tulee olla tehokasta tarkoittaen esim. IP- ja maksuestoja.
- Rahapelijärjestelmän yhteyteen tulee luoda jo tällä hallituskaudella malli, joka mahdollistaa yleishyödyllisille yhteisöille matalariskisten raha-arpajaisten toimeenpanon.

Rahapeliuudistus lisää peli- ja mielenterveyshaittoja

Hallitusohjelmassa rahapeliuudistuksen tavoitteeksi on asetettu terveydellisten, taloudellisten ja sosiaalisten haittojen ehkäiseminen ja vähentäminen sekä rahapelijärjestelmän kanavointiasteen parantaminen. MIELI ry katsoo, että lisenssijärjestelmään siirtyminen ja sitä koskeva säädöskokonaisuus ovat selkeässä ristiriidassa haittojen ehkäisyn ja vähentämisen tavoitteen kanssa.

Rahapelimarkkinoiden avaaminen kilpailulle on lähtökohtaisesti omiaan lisäämään ja vaikeuttamaan haittoja. Tämä ilmenee myös esityksen vaikutusarvioissa. Vaikka säädöskokonaisuuteen sisältyy elementtejä, joilla näitä kielteisiä vaikutuksia pyritään ehkäisemään, kokonaisuus ei vastaa haittojen vähentämisen ja ehkäisyn tavoitteeseen, vaan esityksen tosiasiallisena tavoitteena näyttäytyy ainoastaan kanavointiasteen parantaminen. Tämän ovat osaltaan tuoneet aiemmin esille myös esimerkiksi oikeuskansleri ja kuluttaja- ja kilpailuvirasto.

Esityksen vaikutusten arvioinnissa nousee esille se, että rahapeliuudistus tulee lisäämään ja vaikeuttamaan pelihaittoja ja lisäämään niihin liittyvää palvelutarvetta. Arvioinnissa nousee esille muiden muassa kielteisen vaikutusten korostuminen nuorten ja nuorten aikuisten ryhmässä, mitä voidaan pitää erittäin vakavana uhkana nuorten mielenterveyskriisin olosuhteissa.

Rahapeliongelmat kytkeytyvät monimuotoisesti psyykkiseen ja fyysiseen sairastavuuteen, ja esimerkiksi päihteiden käyttöön. Mielialahäiriöt ja ahdistuneisuus ovat rahapeliriippuvuuden riskitekijöitä ja liitännäisoireita. Rahapeliongelma voi seurata yrityksestä hoitaa psyykkisiä oireita, ja rahapeliongelma puolestaan osaltaan aiheuttaa niitä. Yhteiskunnallisessa tilanteessa, jossa koko väestön, mutta aivan erityisesti nuorten ja nuorten aikuisten mielenterveyden oireilu on lisääntynyt ja aiheuttaa kansantalouteen merkittäviä kustannuksia, haittojen mahdollinen lisääntyminen on merkittävä uudistukseen sisältyvä riski.

Esimerkkinä voidaan tuoda ongelmapelaamisen vaikutukset itsemurhiin, jotka ovat tutkimusten mukaan rahapeliriippuvuutta sairastavien henkilöiden yleisin kuolinsyy. Kielteisten vaikutusten korostuminen nuorten ja nuorten aikuisten ryhmässä on vakava uhka mielenterveydellisestä näkökulmasta. Tarve pelihaittojen ehkäisylle ja vähentämiselle kasvanee uudistuksen myötä samalla kun nykyisen pelihaitta- ja mielenterveystyön resurssit ovat vähenemässä. On todennäköistä, että tämä vaikuttaa merkittävästi myös pelihaitta- ja mielenterveyssektorin toimintakykyyn.

28.4.2025

Rahapelihaittoja tulee ehkäistä ja vähentää vahvemmin

Tarve pelihaittojen ehkäisyyn ja vähentämiseen tulee uudistuksen myötä kasvamaan. Rahapelilain esityksessä on mukana pelihaittatyö nykyisen Peluurin osalta, joskin sille osoitettavat resurssit eivät todennäköisesti riitä vastaamaan lisääntyviin pelihaittoihin. Pelijärjestelmän lainsäädäntöön tulisi korvamerkitä osuus pelitoimijoiden tuotoista rahapelihaittojen ehkäisyyn ja vähentämiseen oikeuskanslerin näkemyksen mukaisesti.

On myös huomioitava, että nykyisen pelihaitta- ja mielenterveystyön resurssit ovat leikkautumassa. Koko sosiaali- ja terveyssektorin järjestöjen valtionavustuksia on tarkoitus leikata kolmannes vuoteen 2027 mennessä, ja on todennäköistä, että nämä leikkaukset vaikuttaisivat merkittävästi myös tämän sektorin toimintakykyyn.

Rahapelihaittojen lisääntyminen tulee kuormittamaan myös julkisia palveluita. Rahapeliongelmat ja -riippuvuudet tulevat lisäämään hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveyspalveluiden tarvetta. Lainsäädäntöesityksen mukaan rahapeliriippuvuusdiagnoosin saaneilla on havaittu olevan erityisesti muita mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöitä kuten masennussairauksia, ahdistuneisuushäiriöitä ja päihteiden käytön häiriöitä. Lähes 90 prosentilla rahapeliriippuvuusdiagnoosin saaneista henkilöistä oli todettu liitännäissairautena jokin mielenterveyden tai käyttäytymisen häiriö.

Rahapelaamisen ja sen haittojen hallitsemiseksi MIELI ry pitää tärkeänä kaikkia toimiluvanhaltioita koskevaa yhteistä talletus- ja/tai tappiorajaa. Rajan puuttuminen heikentäisi tilannetta nykymallista, jossa Veikkauksen peleissä pelaajan on asetettava verkkopelaamiseen rahansiirtorajat ja lisäksi asetettava tappiorajat nopearytmisissä peleissä. Toimilupakohtaiset rajat eivät ole riittävät tilanteessa, jossa pelaajat pelaavat eri lisenssinhaltijoiden pelejä ristiin.

Muihin maihin verrattuna rahapelitoimijoille esitetty 22 prosentin vero on liian alhainen. Veroa tulisi nostaa vähintään arvonlisäveron tasolle eli 25,5 prosenttiin. Lisäksi rahapeliautomaatit tulee sijoittaa vain valvottuihin tiloihin, kuten pelisaleihin. On mahdollista, että lainsäädäntöesitys lisää raha-automaattien saatavuutta ja niiden aiheuttamia rahapelihaittoja. MIELI ry pitää myös huolestuttavana, että lainsäädäntöesitykseen on lisätty peleihin liittyvät bonukset, jotka lisäävät pelihaittoja.

Valtio-omisteisen yhtiön toiminnan ohjaaminen ja valvonnan järjestäminen on aina helpompaa kuin muiden lisenssiyhtiöiden. MIELI ry pitääkin tärkeänä, että Veikkaus toimii Suomessa Alkon tavoin selkeästi valtio-omisteisena erityistehtäväyhtiönä, ja pitää huolestuttavana kaikkia viittauksia Veikkauksen omistusta koskeviin tulevaisuuden ratkaisuihin. Haittojen ehkäisyn ja vähentämisen tavoitteen kannalta on ristiriitaista, että nimenomaan eniten haittoja tuottavat rahapelit ollaan uudessa järjestelmässä avaamassa kilpailulle.

Erityisesti lapsia, nuoria ja nuoria aikuisia on suojeltava rahapelihaitoilta

MIELI ry on huolissaan lainsäädäntöesityksen vaikutuksista etenkin lasten, nuorten ja nuorten aikuisten mielenterveydelle ja hyvinvoinnille. Esitystä tulee tiukentaa näiden kohderyhmien osalta peli- ja mielenterveyshaittojen vähentämiseksi.

MIELI ry esittää, että rahapelaamisen ikärajaa nostetaan 20 vuoteen, jota Suomessa noudatetaan ikärajana myös vahvojen alkoholituotteiden myynnille. Tämä osaltaan suojaisi nuoria aikuisia ja erityisesti nuoria miehiä, joihin kohdistuu erityisiä riskejä pelihaittojen kasvusta. MIELI ry pitää tärkeänä, että rahapelejä ei tarjota tapahtumissa tai tilanteissa, joihin osallistuu alle 18-vuotiaita. Alle 25-vuotiaille tulisi lisäksi asettaa muuta väestöä matalammat rahansiirto- ja/tai tappiorajat, ja nuoriin pelaajiin olisi

28.4.2025

myös tärkeää kohdentaa erityisiä haittoja ehkäiseviä ja vähentäviä toimia. Tämän kaltaisia toimia kohdennetaan nuoriin aikuisiin myös muissa Länsi-Euroopan maissa.

Lasten ja nuorten suojelemiseksi mainonnalta rahapelien ulkomainonta tulee kieltää kokonaan, minkä lisäksi rahapelimainonta televisiossa ja radiossa tulee kieltää päivisin ja alkuillasta. Tilaisuuksissa, tapahtumissa ja toimintaympäristöissä, joissa toimii alaikäisiä (ml. verkkoyhteisöt), rahapelimainonta tulee kieltää kokonaan, minkä lisäksi alle 25-vuotiaisiin suuntautuvaa mainontaa ja markkinointia tulee rajata.

Sponsorointiin ja esimerkiksi ns. influenssereiden käyttöön rahapelimainonnassa tulee asettaa rajoituksia, joilla mm. turvataan, että rahapelimainonta ei kohdistu lapsiin ja nuoriin tahallisesti tai tahattomasti. Samoin MIELI ry näkee tärkeäksi toimet, joilla suojellaan nuoria urheilijoita mutta myös aikuisurheilijoita rahapelihaitoilta, joihin heillä kansainvälisen tutkimuksen ja myös alan kanssa käydyn keskustelun perusteella on kohonnut riski. Nämä toimet tulee liittää myös sponsorisopimuksiin.

Rahapelimarkkinointia tulee rajoittaa tiukasti ja valvonnan tulee olla vahvaa

MIELI ry kantaa erityistä huolta kasvavaan rahapelitarjontaan kytkeytyvän markkinoinnin voimakkaasta lisääntymisestä. Rahapelimainonta lisää ongelmallisesti pelaavien pelikulutusta ja riskinottoa sekä vaikeuttaa pelaamattomuuspäätöksessä pysymistä.

Ruotsin lisenssijärjestelmään siirtymisen kokemukset osoittavat, että pelien mainonta ja markkinointi todennäköisesti moninkertaistuu lisenssijärjestelmään siirryttäessä. Rungas altistuminen rahapelimainonnalle tutkitusti lisää positiivista suhtautumista pelaamiseen ja itse pelaamista. Erityisesti lapset ja nuoret sekä haavoittuvat ryhmät ovat alttiita rahapelimainonnalle.

Lisenssijärjestelmään siirtyminen tulee vaikeuttamaan merkittävästi rahapelitoimialan valvontaa. Vaikka nykyistä järjestelmän ulkopuolista pelitarjontaa saadaan valvonnan piiriin, lisenssihaltioiden joukon valvonta tulee olemaan merkittävästi suurempi tehtävä kuin nykyinen malli, jossa valvonta pääasiassa kohdistuu valtio-omisteiseen yhtiöön. Lisenssinhaltijoiden kilpailu aiheuttaa myös todennäköisesti tilanteita, joissa pelien tarjoamista tai markkinointia koskevien säädösten rajoja koetellaan kilpailuedun saamiseksi.

Muuttuva järjestelmä edellyttää aikaisempaa selkeästi suurempia valvonnan resursseja. Lisenssijärjestelmän ulkopuolisten rahapelitoimijoiden valvonnan ja toiminnan estämisen tulee olla tehokasta tarkoittaen esim. IP- ja maksuestoja. Valvontaviranomaisen tulohajaus tulee vastuuttaa sosiaali- ja terveysministeriölle, jolle rahapelihaittojen ehkäisyn ja vähentämisen asiantuntemus luontevasti kuuluu.

Yleishyödyllisille yhteisöille oikeus matalariskisiin raha-arpajaisiin

Rahapelijärjestelmän yhteyteen tulee luoda jo tällä hallituskaudella malli, joka mahdollistaa yleishyödyllisille yhteisöille matalariskisten raha-arpajaisien toimeenpanon. Raha-arpajaiset mahdollistaisivat järjestöille ennustettavan ja hallinnollisesti kevyen rahoitusmallin. Suomalaiset ovat perinteisesti halukkaita tukemaan hyväntekeväisyyttä pelaamisen kautta. Yleishyödylliseen toimintaan tuottoja suuntaavat raha-arpajaiset ovat olleet menestyksekkäitä mm. Ruotsissa ja Norjassa.

MIELI Suomen Mielenterveys ry
Sari Aalto-Matturi, toiminnanjohtaja
sari.aalto-matturi@mieli.fi, +358 400 508 234